

INOVAȚIA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

GABRIELA NEAGU

Articolul de față își propune o analiză a principalelor aspecte ale inovației în învățământ: dimensiuni, factori inhibitori, factori declanșatori, locuri și contexte în care se manifestă aceasta etc. Un loc aparte în structura articolului îl ocupă evaluarea situației inovației în sistemul românesc de învățământ înainte și după 1990, cât anume înseamnă reforma sistemului și cât inovație, cum poate fi stimulată inovația în sistemul nostru de învățământ etc.

Cuvinte-cheie: inovație în învățământ, profil educațional european, cultura școlară, reușită educațională.

CE ESTE INOVAȚIA SOCIALĂ?

Inovația socială este unul dintre conceptele care rețin atenția specialiștilor din diverse domenii, de mai bine de două decenii. Deși referințe privind inovația socială au fost identificate și în lucrări publicate la începutul secolului al XX-lea (sunt indicate cu deosebire cele ale economistului Schumpeter), în literatura de specialitate J. B Taylor este considerat primul cercetător care a utilizat conceptul de inovație socială, definindu-l ca „un nou mod de a face lucrurile – *new ways of doing things* – cu scopul explicit de a răspunde unei nevoi sociale” (Cloutier, 2003, p.3). Definiția dată de Taylor este considerată una dintre cele mai frecvent utilizate, însă literatura de specialitate vehiculează numeroase alte definiții ale acestui concept. În „Qu’est-ce que l’innovation sociale?” (2003), Julie Cloutier realizează o sinteză a definițiilor inovației sociale și ajunge la concluzia că acestea sunt direct legate de un sector/ domeniu particular de interes: inovație socială înseamnă, pentru unii specialiști, aderarea la noi valori sociale (Henderson, 1993, apud 2003), pentru alții, schimbarea modului de consum al populației de o manieră care să-i satisfacă mai bine nevoile (Gershuny, 1983, idem 2003), dar și gestionarea socială în scopul creșterii eficienței și eficacității activității organizațiilor/ instituțiilor/ întreprinderilor (Warnotte, 1985, idem 2003) ori stabilirea de parteneriate public – privat (Kanter, 1999, idem 2003) etc.

Inovația socială este, de asemenea, și domeniul de interes al unor organisme și organizații naționale și internaționale – OCDE, ONU, UE, CRISIS – care și-au

---

Adresa de contact a autorului: Gabriela Neagu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: gabi.neagu@iccv.ro.

propus nu doar recunoașterea importanței inovației în dezvoltarea socioeconomică, politică, culturală a unei societăți, ci și dezvoltarea conceptului, prin lansarea de noi puncte de vedere, noi perspective de abordare a acestuia. La nivelul OCDE este agreată definiția potrivit căreia „*inovația socială reprezintă ideile noi care transformă politicile și practicile dezvoltării locale. Ele ar putea reprezenta noi răspunsuri la nevoi de produse și servicii nesatisfăcute, sau moduri mai bune de îndeplinire a nevoilor existente; ele pot să se manifeste prin schimbări incrementale ale practicilor sau pot aduce schimbări majore ale politicilor. Inovația socială se referă la îmbunătățirea oportunităților economice și a calității vieții și se pot referi la bunăstarea socială, condițiile de muncă, forța de muncă sau dezvoltarea comunitară. Ele pot avea loc la nivelul guvernării, la nivelul companiilor sau în sectorul nonprofit (cunoscut și ca sectorul terțiar sau economia socială)*” (Levesque, 2005, p. 36 apud Regimbald, 2006). Pentru Colectivul de cercetare asupra inovației sociale în întreprinderi și sindicate (CRISIS – un organism național canadian) „*prin inovație socială înțelegem toate abordările noi, practici sau intervenții, alături de toate produsele nou create, toate serviciile noi pentru îmbunătățirea unei situații sau rezolvarea unei probleme sociale și care are loc la nivelul instituțiilor, organizațiilor, comunităților*” (Camil Bouchard, 1999).

Domeniile în care acționează inovația socială sunt foarte diverse: de la cele tradiționale – sănătate, educație, administrație, economie etc. – la cele mai puțin convenționale – *loisir*, gestionarea resurselor umane, amenajarea spațiului etc. În materialul de față ne vom concentra doar asupra analizei inovației în învățământ.

INOVAȚIA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

Opinia larg împărtășită de către specialiștii în educație și nu numai este cea potrivit căreia despre inovație în învățământ se poate vorbi nu doar de la Pestalozzi, Dewey și Montessori, Rousseau și Durkheim (Hassenforder, 1970), ci chiar cu mult mai devreme. Fără a neglija sau minimaliza importanța inovațiilor aduse învățământului de marii pedagogi și sociologi ai secolelor trecute, materialul de față se va concentra doar asupra evoluției inovației în învățământul contemporan – din a doua jumătate a secolului XX și până în prezent.

La începutul anilor '60, la nivel OCDE ia naștere un Centru pentru cercetare și inovare în învățământ (CERI) al cărui obiectiv este acela de a promova inovarea în acest domeniu. Momentul apariției acestui centru nu este întâmplător, dacă avem în vedere faptul că, anii '60–'70 sunt ani de referință în istoria sistemelor de învățământ.

După o perioadă de dezvoltare explozivă – după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și până la mijlocul anilor '60 –, sistemele de învățământ din majoritatea țărilor sunt confruntate cu două probleme majore: inegalitățile de șanse de acces la educație și diminuarea semnificativă a suportului financiar de la bugetele de stat. Devenise evident faptul că doar dezvoltarea din punct de vedere cantitativ a sistemului de învățământ (creșterea numărului de instituții de

învățământ, a elevilor și personalului didactic etc.) este insuficientă. Dezvoltarea cantitativă trebuia continuată, însă însoțită și de o dimensiune calitativă, inovativă. Inovația în învățământ s-a manifestat încă de la început atât ca un *răspuns la nevoile, problemele cu care se confrunta învățământul* – restricții financiare, inegalități de șanse în fața educației, devalorizarea diplomelor școlare etc – cât și ca *răspuns la aspirațiile, idealurile populației*. Cu toate neajunsurile sale educația rămâne mijlocul privilegiat prin care indivizii pot accede din punct de vedere socioprofesional. Din acest moment, Centrului pentru cercetare și inovare în învățământ (CERI) i se vor adăuga noi instituții, organisme, acțiuni de promovare a inovației în învățământ.

Definiții ale inovației în învățământ

Ca în multe alte domenii sau sectoare în care se manifestă inovația, și la nivelul sistemului de învățământ accepțiunile sub care circulă aceasta sunt numeroase. Definiția considerată punctul de referință pentru toți cei care analizează tema inovației în învățământ este cea a lui Huberman, publicată în 1973 – „o inovație este o ameliorare măsurabilă, deliberată, durabilă și puțin probabil să se producă frecvent” (Huberman, 1973:7, apud Rapport annuel..., 2005). Același Huberman diferențiază între inovații care introduc schimbări tehnice (TIC), inovații de natură conceptuală (noi cursuri, noi programe educaționale, metode de învățământ) și inovații care introduc schimbări în relațiile interpersonale (Huberman, 1973, apud Béchar, 2001). Pentru alți autori, inovația în învățământ este o activitate deliberată, care urmărește introducerea unei noutăți într-un context dat și este pedagogică pentru că își propune ameliorarea substanțială a pregătirii elevilor/ studenților printr-o situație de interacțiune și interactivitate (Béchar și Pelletier, apud Béchar, 2001).

Mult mai recent, Consiliul Cercetării Sociale și a Activității asupra Inovației Tehnologice și Sociale din Canada propune, în scopul stabilirii unei definiții mai eficiente a inovației în învățământ, luarea în calcul a trei dimensiuni: *dimensiunea curriculară* – inovația la nivel de programe școlare, *dimensiunea pedagogică* – inovația la nivelul procesului de învățământ și *dimensiunea organizațională* – inovația la nivel de structură, roluri și funcții îndeplinite de persoanele implicate în învățământ (idem 2005). Pornind de la aceste dimensiuni, inovația în învățământ este definită ca un „proces deliberat de transformare a practicilor prin introducerea unei noutăți curriculare, pedagogice sau organizaționale, care face obiectul unei diseminări și care vizează ameliorarea durabilă a reușitei educative a elevilor și studenților (idem, 2005).

Analiza acestor definiții ne permite identificarea principalelor *caracteristici ale inovației în învățământ*:

– *inovația propune o ameliorare care poate fi măsurată* (creșterea nivelului de educație al populației, a ratei de participare școlară, a rezultatelor, performanțelor educaționale obținute de elevi la diferite examene, teste naționale sau/și internaționale etc.);

– *inovația trebuie să fie durabilă* (descentralizarea învățământului);
 – *inovația trebuie să fie o acțiune deliberată, care să contribuie la reușita școlară a unui număr cât mai mare de indivizi* (prelungirea duratei obligatorii de școlarizare, care reușește să mențină în sistem și populația școlară expusă riscului abandonului școlar, programe educaționale de incluziune în sistemul de învățământ a persoanelor cu dizabilități, a celor defavorizați din punct de vedere socioeconomic și familial, a adulților etc.).

Factori declanșatori/ inhibitori ai inovației în învățământ

În linii generale se consideră că inovația apare ca urmare a unei crize (așa cum am amintit deja, criza financiară care a afectat și sistemul de învățământ a creat condițiile pentru apariție inovației în acest sistem), însă pentru a evolua, a se dezvolta, a ajunge la rezultate durabile inovația este condiționată de existența și acțiunea unor *factori*, de preferat favorabili inovației.

În *L'enseignement superieur et les innovations pedagogiques: une récénsion des écrits*, Jean-Pierre Bèchard (Bèchard, 2001) analizează tema inovației la nivelul învățământului superior. Autorul propune o schemă elaborată și complexă a factorilor care influențează inovația, subliniind că aceștia pot fi în egală măsură atât favorabili declanșării și evoluției inovației cât și inhibitori pentru procesul de inovație. Totul depinde de contextul în care acționează aceștia, de capacitatea de gestionare și implicare a instituției, cadrelor didactice etc.

Factori declanșatori, factori inhibitori ai inovației în învățământ (Bèchard, 2001)

1. Factori care acționează la nivelul mediului:

- schimbare în general – reeditarea conținuturilor universității într-o societate aflată în proces de transformare tehnologică și pedagogică emergentă;
- actorii schimbării – organizații profesionale, private, publice, civile etc., care urmăresc schimbarea conținutului învățământului;
- strategiile schimbării – strategii legislative, de cooperare, colaborare, competiție.

2. Factori care acționează la nivelul instituției:

- percepția actorilor schimbării – dominate de percepții negative asupra resurselor financiare alocate învățământului superior și necesitatea schimbării programelor de învățământ;
- formularea strategiilor – analiza puterii și slăbiciunii instituțiilor de învățământ în ceea ce privește identificarea soluțiilor, ocaziilor, pistelor de atingere a obiectivelor pe care și le-au propus;
- implementarea – transpunerea practică a soluțiilor, strategiilor identificate.

3. Factorii care acționează la nivel de departament:

- climatul de muncă – climat de colaborare între cadrele didactice sau de necolaborare;
- rolul șefului de departament – șeful de departament poate iniția, incita la colaborare, cooperare sau poate avea o atitudine indiferentă;
- activitățile profesorilor – asumarea riscului, tehnici inovative de predare/ învățare/ evaluare etc.

4. Factori care acționează la nivel de clasă (profesori și elevi/ studenți):

- atitudine favorabilă schimbării sau rezistență la schimbare, la nivelul colectivului didactic;
- motivație și satisfacție în muncă sau dezinteres;
- cultură organizațională școlară.

Schema, deși construită pentru a explica inovația de la nivelul învățământului superior, poate fi extinsă la nivelul întregului sistem. Astfel, pentru a putea fi modificat la nivelul învățământului superior, conținutul învățământului trebuie modificat la nivelul întregului sistem, printre caracteristicile sale numărându-se și continuitatea și succesiunea logică a cunoștințelor transmise. Procesul de descentralizare a învățământului la toate nivelurile sale permite implicarea în activitatea educațională și a altor autorități decât cele școlare, creând condițiile stabilirii unor parteneriate favorabile educației și reușitei elevilor/ studenților. Criza financiară afectează nu numai toate nivelurile învățământului, ci toate sistemele de învățământ din lume, fapt perceput ca atare de către întreaga societate: autorități centrale și locale, părinți, personal didactic, elevi etc. Inovațiile necesită și suport financiar, însă nerealizarea lor se datorează, cel mai adesea, mai puțin restricțiilor financiare și mai mult climatului educațional, atunci când acesta se caracterizează prin lipsa cooperării, colaborării dintre cadrele didactice, dintre acestea și elevi sau familiile lor etc. Se presupune că în orice instituție de învățământ există măcar un cadru didactic inovator, însă în lipsa unei culturi organizaționale, a unei culturi a școlii, care să asigure suport pentru ca ideile sale să devină inovații, acestea nu vor fi transpuse în fapte.

Locuri în care se produce inovația în învățământ

Inovația acționează în învățământ la nivelul tuturor componentelor sale: structură și organizare, conținutul învățământului, mediul educațional. Evoluția inovației, rezultatele la care se ajunge depind și de caracteristicile socioeconomice ale societății și de particularitățile sistemului de învățământ.

- *Inovația la nivel de structură și organizare a învățământului.*

Analiza procesului de inovare în învățământ este direct legată de structura și organizarea acestuia: învățământ centralizat sau învățământ descentralizat. Descentralizarea învățământului înseamnă, în linii generale, transferul total sau parțial al unor responsabilități (finanțare, recrutare, salarizare personal, curriculum etc.) de la nivel central la nivel local, sau chiar la nivel de instituție de învățământ. Primul efect asupra învățământului, din perspectiva temei pe care o analizăm aici, este acela că, pentru a fi posibil un astfel de transfer, a fost necesară modificarea legislației învățământului, ceea ce în opinia unora reprezintă, în sine, un mod de inovare (Conger, 1984, idem 2003).

De asemenea, se apreciază că procesul de inovare are mai multe șanse de reușită într-un sistem descentralizat decât într-unul centralizat și datorită faptului că descentralizarea permite, prin transferul de responsabilități, implicarea directă a unei diversități de actori în procesul educațional (ONG, asociații ale părinților, reprezentanți ai mediului economic etc.), schimbarea modului de lucru, participarea directă în procesul decizional etc. Pentru a fi posibilă inovația solicită un număr mare și divers de actori, pentru că procesul de inovare presupune achiziționarea de noi cunoștințe, noi puncte de vedere, perspective diferite asupra aceluiași aspect,

negociere, conciliere etc. În procesul de inovare actorii „vor fi prezenți, după caz, în definirea problemei sau situației de ameliorat, în elaborarea noilor cunoștințe sau noilor elemente, în identificarea de strategii proprii favorizării schimbării dorite” (Bouchard et al, 1997:3 idem 2003). În momentul în care indivizii trăiesc experiențe diferite față de cele cunoscute deja, când aceste experiențe sunt pozitive, spiritul de inițiativă, creativitatea, gustul pentru reușită se dezvoltă și favorizează inovația, indiferent de domeniul de activitate. Organizarea învățământului la distanță, a învățământului privat la toate nivelurile, desfășurarea unor programe educaționale specifice (adresate populației defavorizate din punct de vedere socioeconomic, minorităților, persoanelor cu dizabilități etc.) au fost posibile odată cu descentralizarea sistemelor de învățământ.

- *Inovația la nivel de conținut al învățământului.*

Inovațiile la nivelul conținutului învățământului urmează celor de la nivel de structură și organizare a sistemului, pentru că, fie și dacă ne referim doar la prelungirea duratei obligatorii de școlarizare, constatăm că aceasta presupune o nouă ordonare, succesiune a cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor ce trebuie transmise și formate la elevi. Inovația la nivelul conținutului învățământului este însă necesară și din alte motive: pe de o parte, totalitatea cunoștințelor, informațiilor acumulate la nivelul societății este imposibil de cuprins și transmis prin conținutul învățământului, oricât de mult s-ar prelungi perioada de școlarizare, iar pe de altă parte, cunoștințele, informațiile au devenit nu doar foarte numeroase, ci chiar, în unele cazuri, perisabile, astfel că între momentul debutului școlarizării și finalizarea acesteia ceea ce și-a însușit individul poate să nu mai corespundă exigențelor societății și economiei.

Susținătorii inovării conținutului învățământului au propus o selecție a cunoștințelor, informațiilor ce urmează a fi transmise elevilor, dar mai cu seamă formarea la aceștia a unor deprinderi, priceperi, abilități de a învăța continuu, pe tot parcursul vieții, pentru a evita mai ales excluderea de pe piața forței de muncă. Descentralizarea sistemului de învățământ a permis introducerea disciplinelor opționale, a curriculumului la decizia școlii, demers prin care oferta educațională este adaptată nu numai nevoilor individului, ci și comunității. Preocupările privind inovarea conținutului învățământului s-au manifestat încă din anii '70, odată cu dezvoltarea accelerată a științei și tehnologiei și introducerea TIC în învățământ. Cinematograful educativ, presa școlară, învățământul programat, învățământul asistat de un ordinator sunt doar câteva dintre aspectele pe care inovatorii sistemului de învățământ le-au luat în considerație în schimbarea conținutului învățământului. Astăzi, influența internetului asupra conținutului învățământului reprezintă preocuparea majoră a oamenilor școlii și nu numai. Tinerii petrec din ce în ce mai mult timp în fața calculatorului și a televizorului decât în școală, iar acest lucru trebuie utilizat în favoarea educării populației: organizarea unor cursuri/ ore prin intermediul televiziunii, internetului, utilizarea acestuia ca metodă didactică. Inovația în învățământ poate acționa și ca mod de rezolvare a unor probleme la care

sunt expuși tinerii de azi: dezvoltarea științei și tehnologiei are atât pentru individ cât și pentru societate în ansamblu avantaje considerabile, însă și riscuri majore, precum izolarea indivizilor, dezvoltarea unor relații de comunicare artificiale. Introducerea TIC în procesul de învățare poate atenua parțial aceste probleme.

Un alt element supus inovării îl reprezintă tipul de competențe ce urmează a fi formate la indivizi într-o societate în care frontierele în fața circulației persoanelor, lucrătorilor nu mai există. Într-o societate bazată pe cunoaștere, sistemele de învățământ au obligația de a-și proteja cetățenii, oferindu-le pregătirea școlară și profesională de care au nevoie.

În acest sens, OCDE a lansat un subprogram (Miclea et al, 2005: 53) – **DeSeCo** (*Definition and Selection of Competences*) prin care definește competențele necesare a fi formate la indivizi prin procesul de învățământ care să-l sprijine în a face față exigențelor societății cunoașterii: manifestarea autonomiei, afirmarea/ apărarea drepturilor, intereselor, responsabilităților, limitelor și nevoilor personale, dezvoltarea și managementul unor proiecte personale, abilitatea de a acționa într-un context mai larg, folosirea interactivă a instrumentelor intelectuale, folosirea limbii, a simbolurilor și a textului în mod interactiv, folosirea interactivă a cunoștințelor și informațiilor, funcționarea în grupuri eterogene din punct de vedere social, relaționarea adecvată cu ceilalți, cooperarea, gestionarea și rezolvarea conflictelor. În aceeași direcție acționează și UE care, prin organismele sale, urmărește transpunerea în practică a strategiei de la Lisabona. Comisia Europeană a lansat un document privind *profilul de formare european*, structurat pe opt domenii de competență (idem, 2005:54): comunicare în limba maternă, comunicare în limbi moderne, competențe matematice, în științe și tehnologii, competențe digitale, competențe metacognitive (a învăța să înveți), competențe interpersonale, interculturale, sociale și civice, competențe antreprenoriale, sensibilizarea și exprimarea culturală. O altă instituție preocupată de problematica inovării conținutului învățământului este UNESCO, în cadrul căruia funcționează Biroul Internațional pentru Educație (BIE). Acesta din urmă a propus re-proiectarea și înnoirea conținuturilor învățământului, din perspectiva a patru „piloni” (idem, 2005: 104): *a învăța să știi, a învăța să faci, a învăța să fii, a învăța să trăiești împreună.*

Pentru ca inovațiile la nivel de conținut și cele de la nivel de structură și organizare a învățământului să poată fi transpuse în practică și să conducă la rezultate durabile este nevoie de susținere din partea cadrelor didactice. Un aspect adesea subliniat în lucrările pe tema inovației în învățământ este acela că mai mult decât structura și organizarea învățământului sau conținutul acestuia, ceea ce trebuie inovat sunt mentalitățile cadrelor didactice.

- *Inovații la nivelul mediului educațional.*

Mediul educațional este format cu precădere din personalul didactic și din elevi/ studenți și este definit prin relațiile care se stabilesc între cadrele didactice, între acestea și elevi/ studenți și familiile lor etc. Pentru a ajunge la rezultate

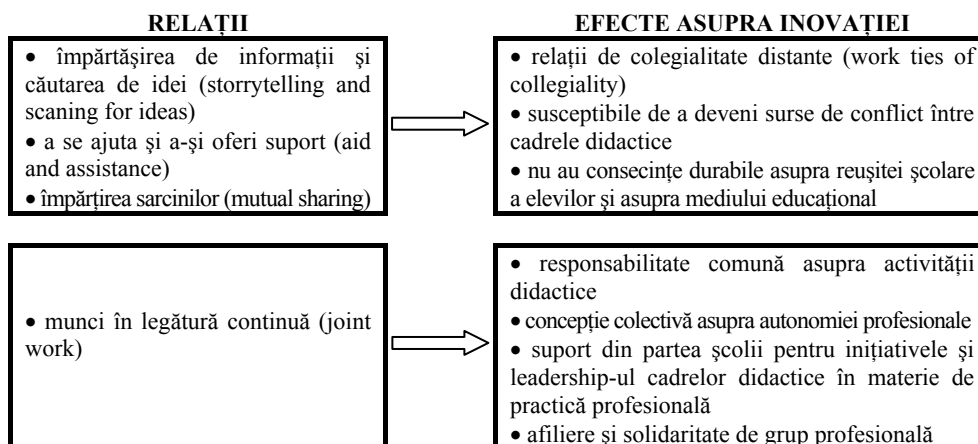
durabile, orice inovație are nevoie de un mediu educațional favorabil, adică de relații de cooperare, colaborare, încredere și ajutor reciproc între cei care formează mediul educațional. Într-un material în care abordează tema inovației la nivelul învățării limbilor moderne, Michel Boiron (1999: p. 2) afirmă că „inovația se construiește pe o aparentă contradicție: ea pune în discuție, deranjează, aduce schimbări, dar, în același timp, se înscrie în respectul și voința instituției în care se produce”. Altfel spus, inovația este cea care aduce noutate, iar continuitatea este reprezentată de mediul, cultura organizațională. Studiile asupra inovației în învățământ pun accent deosebit pe rolul personalului didactic în procesul de inovație, pe caracteristicile, comportamentele pe care trebuie să le aibă acesta.

Caracteristici ale cadrului didactic inovator

Mokhtar Kadouri (1998, apud, Boiron)	Falchikov (1993, apud Bechard, 2001)	Hannan, English și Silver (1999, apud 2001)	Johnston (1996a, apud 2001)
Pune în discuție „pedagogia tradițională”.	Cadre didactice centrate pe elevi.	Cadre didactice tinere aflate la început de carieră.	Au o idee clară despre rolul lor ca profesori și voința de a controla mediul în sensul pe care-l doresc.
Are o altă reprezentare asupra elevilor – din receptor al cunoștințelor elevul devine partener de dialog.	Cadre didactice cu experiență.	Cadrele didactice care ameliorează situația pedagogică existentă.	Accent pe învățarea elevilor/sudenților.
Își dorește și acționează în sensul schimbării imaginii asupra elevilor printre colegii lui.		Experții în tehnologia comunicației și informației.	Bucuria de a preda și percepția cadrelor didactice că mediul de lucru are influență asupra modulului lor de a preda.
Se implică afectiv și personal în procesul de inovație.		Cadre didactice nerăbdătoare (<i>impatients</i>) să inoveze.	

Deși este vorba despre perspective de abordare diferite, observăm că principalele caracteristici ale unui cadru didactic inovator, identificate de către toți autorii citați, sunt cooperarea, colaborarea, încrederea în ceilalți, dorința și voința de a inova. Aceasta dovedește că inovația în învățământ ține prea puțin, sau deloc de vechimea în activitate a cadrelor didactice sau de disciplina predată, de nivelul de învățământ la care predau etc. Însă, deși se vorbește foarte mult despre mediul educațional și despre cum poate acesta influența inovarea, specialiștii recunosc faptul că se cunosc prea puține despre acesta. Ceea ce s-a reușit, până în momentul de față, este identificarea unor tipuri de relații care se stabilesc între cadrele didactice și modul în care acesta pot conduce sau nu la formarea unei culturi școlare. Astfel, studiind relațiile de muncă între cadrele didactice pe continuumul autonomie în muncă – interdependență, Little (1989, apud Perron și Lessard, 1993) a identificat patru tipuri de relații:

Potrivit schemei lui Little, primele trei tipuri de relații nu sunt în măsură să conducă la formarea unei culturi școlare reale, a unei culturi organizaționale care să favorizeze apariția inovației în învățământ. Dezvoltarea unei culturi școlare care să fie și o cultură a inovației apare ca o soluție optimă pentru școală, în general și personalul didactic, în special, pentru a face față exigențelor tot mai mari din partea societății și economiei, schimbărilor accelerate în domeniul științei și tehnologiei. Tipurile diferite de relații care se stabilesc între cadrele didactice conduc la culturi școlare, organizaționale diverse. Hargeaves (1990, idem 1993) identifică patru mari tipuri de culturi școlare: individualism fragmentat, balcanizare, „colegialitate constrânsă” și colaborarea ca mod de lucru cotidian. Doar cel din urmă tip de cultură școlară este considerat de către autor ca fiind favorabil inovației în învățământ.

Formarea unei culturi școlare favorabile inovației are la bază și motivația profesională a cadrelor didactice. Motivația și satisfacția în muncă a cadrelor didactice reprezintă una dintre temele de interes pentru cercetători, pentru că s-a constatat că reușita educațională a elevilor/ studenților depinde, într-o foarte mare măsură, de tipul de motivație al cadrelor didactice, de gradul de satisfacție profesională. Numeroase cercetări au demonstrat că atunci când cadrele didactice prezintă un nivel înalt de motivație profesională de natură intrinsecă (adică sunt motivați mai degrabă de realizările, rezultatele activității didactice, decât de beneficii exterioare muncii lor, precum salariul, prestigiul social) investesc mai mult în activitatea lor, dau dovadă de mai multă creativitate și eficiență în rezolvarea problemelor (Deci, Ryan, 1987; Boggiano, Flink, Shields, Seelbach și Barrett, 1993 apud Galand și Gillet, 2004).

INOVAȚIA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC

Raportându-ne la situația internațională, se poate afirma că inovația la nivelul sistemului de învățământ din România este extrem de limitată ca intensitate, arie de

acoperire, rezultate obținute etc. Unul dintre principalele obstacole în calea declanșării, dezvoltării inovației îl constituie regimul politic totalitar, care a controlat inclusiv sistemul de învățământ. În timp ce sistemele de învățământ din lumea occidentală găseau în inovație răspunsul, soluția la problemele cu care se confruntau și aplicau aceste inovații (descentralizarea, parteneriatele, alte autorități decât cele educaționale, dezvoltarea învățământului privat la toate nivelurile etc.), sistemul românesc de învățământ devenea tot mai izolat, puternic controlat politic, cu un grad mare de centralism etc. Ori, așa cum afirma J. Hassenforder, „nu centralismul constituie un obstacol în calea inovării, ci spiritul autoritar care-l însoțește” (idem, 1976).

Într-un sistem de învățământ controlat politic, lipsit de resurse financiare, comunicarea între cadrele didactice era limitat, cooperarea impusă de la nivel central, familia sau alte organisme externe școlii erau excluse din procesul de învățământ, astfel că mediul educațional nu era unul favorabil inovației. Cadre didactice inovatoare au existat și în perioada comunistă, însă activitatea lor era limitată la nivelul clasei de elevi sau a unui grup restrâns de copii. Conținutul învățământului promova egalitarismul, omogenizarea intelectuală și culturală, iar structura și organizarea sistemului răspundeau obiectivelor unei economii centralizate.

Anumite măsuri luate la nivelul sistemului de învățământ din România, în perioada comunistă, au avut, inițial, caracter inovator – prelungirea duratei obligatorii de școlarizare până la 12 ani, stabilirea unei legături strânse între școală și producție. Aceste măsuri și-au pierdut însă din caracterul inovator, pe de o parte pentru că au fost impuse și condiționate politic, iar pe de altă parte pentru că nu au avut ca principal obiectiv unul de natură educațională – creșterea sau ameliorarea performanțelor școlare, a competențelor, deprinderile, abilitățile, creativității indivizilor –, ci unul de natură politică – sistemul de învățământ trebuia să contribuie la formarea „omului nou” devotat și supus sistemului. Alte cauze ale deficitului de inovare în învățământul nostru erau lipsa resurselor financiare și accesul limitat la dezvoltarea științei și tehnologiei (puține instituții de învățământ beneficiau de dotarea cu echipamente tehnice performante care să ajute desfășurarea procesului educațional – computere, laboratoare fonice, televiziune școlară etc.).

Începând cu anii '90, sistemul de învățământ din România devine unul dintre sistemele în care s-au operat cele mai multe schimbări, la nivelul tuturor componentelor sale. Cuvântul de ordine la nivelul sistemului de învățământ este reforma.

Inovația urmărește identificarea de soluții, oportunități, strategii, prin care idealul educațional să fie atins. Reforma învățământului românesc vizează asigurarea unui tratament egal în fața educației tuturor indivizilor, indiferent de particularitățile psihofizice, intelectuale, sociofamiliale, economice, etnice, religioase sau de altă natură. Tratarea egală a indivizilor poate genera, uneori, inegalități în fața educației – indivizii aparținând minorităților naționale se pot confrunta cu dificultăți în înțelegerea conținutului manualelor, cei care prezintă

diferite forme de handicap au nevoie de suport tehnic sau intelectual, indivizii care au părăsit prematur sistemul pot decide la un moment dat să revină în sistem pentru sa-și continue școlarizarea etc. La aceste probleme inovația poate identifica soluții la nivel de conținut, organizare, finanțare etc.

De asemenea, diferența dintre reformă și inovație în învățământ este dată și de faptul că, în timp ce prima este impusă de la nivel central – de sus în jos – și are de la început un grad mare de generalitate, cea de-a doua, inovarea, poate pleca de la nivelul unei instituții de învățământ, de la nivelul unui colectiv didactic, cercetători, grup de parteneri în problematica educației – de jos în sus – și abia după ce-și dovedește eficiența este preluată la un nivel mai larg.

Inovația reprezintă un proces de învățare, de achiziționare de noi cunoștințe, de noi moduri de a lucra, fapt pe care personalul didactic, elevii și părinții acestora, alte autorități în experimentează deja. Descentralizarea sistemului românesc de învățământ, chiar dacă într-o formă limitată, favorizează acest proces de învățare – cadrele didactice învață, în primul rând, să colaboreze, să coopereze între ele, cu autoritățile locale, cu familia în scopul creșterii șanselor de reușită școlară a elevilor/ studenților lor. La nivel de structură și organizare au apărut modificări esențiale: învățământul privat la toate nivelurile sale, profiluri, specializări noi, specifice economiei de piață (educația antreprenorială, managementul), învățământ în limbile minorităților naționale, învățarea pe tot parcursul vieții etc. Un alt aspect important îl constituie legislația învățământului, care a fost adaptată și completată în acord cu realitățile și exigențele societății cunoașterii.

Procesul de reformă este unul dificil, de lungă durată și numeroase studii și cercetări au subliniat faptul că la nivelul societății noastre se manifestă deja o anume oboseală, un „stres al reformei”. Aceleași studii evidențiază faptul că relațiile dintre cadrele didactice, dintre acestea și elevi s-au îmbunătățit, comunicarea și cooperarea fiind cele care i-au ajutat să facă față procesului de reformă.

Stimularea inovației în învățământul românesc

Inovația în învățământ poate și trebuie să fie susținută și stimulată, atât prin măsuri care să acționeze din interiorul sistemului, cât și din afara lui. În al doilea caz, finanțarea corespunzătoare a învățământului este una dintre măsurile cele mai importante, pentru că inovația solicită un suport financiar. În interiorul sistemului se poate acționa prin continuarea procesului de descentralizare, prin transferul autorității depline către instituțiile școlare, astfel încât personalul didactic, elevi, studenți, familiile acestora să poată fi implicați în mod real în procesul de învățământ. Sistemul de învățământ românesc trebuie să se concentreze într-o mai mare măsură asupra dezvoltării unor programe educaționale specifice pentru diferite categorii de populație, de la persoane cu dizabilități, la minorități etnice, indivizi superior dotați, până la posibilitatea includerii în sistemul de învățământ a tuturor celor care doresc să-și perfecționeze, să-și completeze pregătirea școlară.

Un alt mod de stimulare a inovației constă în recompensarea muncii în echipă. În prezent, la nivelul sistemului de învățământ din România personalul didactic, dar și elevii/ studenții sunt evaluați, recompensați în funcție de activitatea individuală. Munca în echipă, implicarea în diverse programe, proiecte educaționale nu este recompensată în vreun fel și, deci, nu este atrăgătoare pentru indivizi. În aceste condiții nici motivația profesională și nici satisfacția în muncă nu sunt mari, fapt care împiedică formarea unei culturi școlare favorabile inovației.

Învățământul românesc se caracterizează prin forme incipiente ale inovației, dar care, printr-o intervenție susținută atât din interiorul sistemului cât și din afara acestuia, are șanse să devină o constantă a sistemului.

BIBLIOGRAFIE

1. Boiron, M., *L'innovation en question (s)*, www.leplaisirdapprendre.com/docs/innovation_en_questions.pdf.
2. Béchar, J. P., *L'enseignement supérieur et les innovations pédagogiques: une récession des écrits*, „Revue des sciences de l'éducation”, Vol. XXVII, nr. 2, 2001, www.persee.com.
3. Cloutier, J., *Qu'est-ce que l'innovation sociale?*, www.crisis.uqam.ca/cahiers/ET0314.pdf.
4. Galand, B., Gillet, M. P., *Le rôle du comportement de la direction dans l'enseignement professionnel des enseignants*, „Cahier de recherche du GIREF”, www.persee.com.
5. Miclea, M., Vlăsceanu, L., Potolea, D., Petrescu, P. (coord.), *Nevoi și priorități de schimbare educațională în România – fundament al dezvoltării și modernizării învățământului preuniversitar*, 2006, www.edu.ro/index.php/genericdocs/8246.
6. Perron, M., Lessard, C., *La professionnalisation de l'enseignement et de la formation des enseignants: tout a-t-il été dit?*, „Revue des sciences de l'éducation”, Vol. XIX, nr. 1, 1993, www.persee.com.
7. Hassenforder, J., *Inovația în învățământ*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976.
8. Règimbald, A., *Innovation sociale: définitions et caractéristiques, in Innovations sociales en Qutaouais. Rapport de recherche*, www.uqo.ca/observer/OrganisationCommunautaire/DevSocial/Innovation.pdf.
9. *** *Raport annuel sur l'état et les besoins de l'éducation, 2004–2005. Le dialogue entre la recherche et la pratique en éducation: une clé pour la réussite*, www.cse.gouv.qc.ca/fichiers/documents/publications/CEBE/50-0182-01.pdf.

This article proposes an analysis of the main aspects of the social innovation in education: dimensions, factors that inhibit or factors that release the innovation in education, places and contexts where the innovation manifests itself etc. An important place in the article is dedicated to the evaluation of innovation in the Romanian educational system before and after 1990, to the implications of the reform of the system, to methods of stimulating the innovation in our educational system etc.

Keywords: innovation in education, European educational profile, school culture, educational success.